

Барикіна В.В.

(наук. кер. – доц. Брегеда М.В.)

студентка II курсу юридичного факультету

Полтавського інституту економіки і права

Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДО ОСІБ З ОБМЕЖЕНИМИ ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ

Невизначеність сьогодення, невпевненість у майбутньому, зростання безробіття, труднощі, пов'язані з отриманням освіти, падіння престижу деяких професій породжують критичне ставлення людей до життя, а осіб з обмеженими можливостями особливо, адже вони знаходяться в ще більш складному становищі, що в найгіршому випадку штовхає їх у кримінальне середовище.

Держава має чимало законів які захищають права людей з функціональними обмеженнями здоров'я, стосується це й інвалідів, які скоюють протиправні вчинки та відбувають покарання в місцях позбавлення волі.

Нині кожна десята людина на планеті (близько 650 млн.) – має інвалідність, значна частина цих людей має рівень життя нижчий за норму. Це призводить до того, що вони вирішують піти на злочин, аби забезпечити себе.

Тому напрямок дослідження кримінального покарання осіб із функціональними обмеженнями здоров'я є дуже вагомим, що й обумовило актуальність даної статті.

Основи наукового аналізу проблеми злочинності закладені в теоріях зарубіжних дослідників, які пояснювали різні аспекти девіацій у суспільстві: психологічних (А. Адлер, Л. Бінсвангер, Г. Саллівен, В. Франкл, А. Фройд, З. Фрейд, М. Хайдеггер, К. Хорні та ін.), біологічних (У. Гоув, Ч. Ломброзо, К. Лоренц, К. Льюїс, У. Пірс, У. Шелдон), соціологічних (Г. Беккер, М. Вебер, Е. Дюркгейм, А. Кешле, Р. Клоуворд, О. Конт, Е. Лемерт, Д. Матза, Р. Мертон, Т. Парсонс, У. Реклесс, Г. Сайк, Е. Сазерланд, Г. Тард).

У вітчизняній науці питання пов'язані з проблемами людей із функціональними обмеженнями здоров'я досліджували: М. Авраменко, К. Бондарчук, О. Басенко, І. Терюханова, Г. Бурова, А. Шевцов, А. Капська, О. Дікова-Фаворська, О. Ярошенко, Л. Качан, Р. Кравченко, Б. Статківта ін.

Згідно Закону України «Про реабілітацію інвалідів в Україні», інвалідність – це втрата здоров'я та обмеження життєдіяльності, що перешкоджає або позбавляє конкретну особу здатності чи можливості здійснювати діяльність у спосіб та в межах, що вважаються для особи нормальними залежно від вікових, статевих, соціальних і культурних факторів.

Інвалід – це особа зі стійким розладом функцій організму, зумовленим захворюванням, травмою (її наслідками) або вродженими вадами розумового чи фізичного розвитку, що призводить до обмеження нормальної життєдіяльності, викликає в особи потребу в соціальній допомозі й посиленому соціальному захисті, а також виконання з боку держави відповідних заходів для забезпечення її законодавчо визначених прав [3].

Обмеження життєдіяльності – це зниження комунікаційних здібностей, самообслуговування, орієнтації у просторі і часі, контролю за своєю поведінкою[2].

Весь комплекс проблем, із якими в житті стикається людина з фізичними обмеженнями здоров'я, штовхає її в кримінальне середовище, змушує йти на злочини та проявляти девіантну поведінку.

Девіантна поведінка (від лат. deviantion – відхилення) – це система дій і вчинків людей, соціальних груп, що суперечить соціальним нормам або визнаним у суспільстві шаблонам і стандартам поведінки[4].

Традиційним для української культури є етичне, гуманне, толерантне ставлення до людей, які потребують особливої уваги внаслідок інвалідності або відхилень у фізичному чи розумовому розвитку. Держава має чимало законів, які захищають права людей з функціональними обмеженнями здоров'я. Стосується це й інвалідів, котрі скоюють протиправні вчинки та відбувають покарання в місцях позбавлення волі.

Кримінально-виконавче законодавство України регламентує порядок і умови виконання та відбування кримінальних покарань з метою захисту інтересів особи, суспільства і держави шляхом створення умов для виправлення і ресоціалізації засуджених, запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами, а також запобігання тортурам та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню із засудженими.

У ст. 37 Кримінально-Виконавчого Кодексу України (далі – КВК) описуються умови відбування покарання у вигляді громадських робіт і відповідно до пункту 3 цієї статті, особи, які після встановлення вироку визнані інвалідами першої або другої групи звільняються від подальшого відбування покарання.

Стаття 59 КВК описує порядок і умови відбування покарання у вигляді обмеження волі, де в пункті 9 зазначено, що стосовно особи, яка після постановлення вироку визнана інвалідом першої чи другої групи кримінально-виконавча інспекція або адміністрація виправного центру вносить до суду подання про звільнення такої особи від відбування покарання.

Як бачимо, люди із функціональними обмеженнями здоров'я, мають не просто певні поблажки, а взагалі можуть бути звільнені від кримінального покарання.

Підстави застосування заходів фізичного впливу та спеціальних заходів зброї описуються в статті 106, де зазначається, що до осіб, позбав-

Матеріали VIII Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції

лених волі, якщо вони чинять фізичний опір персоналу колонії, злісно не виконують його законні вимоги, виявляють непокору, беруть участь у масових заворушеннях, захопленні заручників або чинять інші насильницькі дії, а також у разі втечі з-під варти з метою припинення вказаних протиправних дій, запобігання заподіянно цими особами шкоди оточенню чи самим собі застосовуються фізична сила, спеціальні засоби, гамівна сорочка та зброя.

У пункті 3 ст. 106 зазначається, щодо засуджених із вираженими ознаками інвалідності забороняється застосовувати заходи фізичного впливу, крім випадків учинення ними групового або збройного нападу, який загрожує життю і здоров'ю персоналу колонії чи інших осіб, або збройного опору.

Ст. 108 КВК України описує придбання засудженими до позбавлення волі продуктів харчування і предметів першої потреби. У пункті 1 зазначається, що засуджені мають право придбавати за безготівковим розрахунком продукти харчування і предмети першої потреби на гроші, зароблені в колоніях, а засуджені інваліди першої та другої груп, також на гроші, одержані за переказами, за рахунок пенсій та іншого доходу.

Ст. 118 КВК України стосується питання залучення засуджених до позбавлення волі до суспільно корисної праці. Тут зазначається, що засуджені до позбавлення волі повинні працювати в місцях і на роботах, які визначаються адміністрацією колонії. Засуджені залучаються до суспільно корисної праці з урахуванням наявних виробничих потужностей, зважаючи при цьому на стать, вік, працездатність, стан здоров'я і спеціальність.

У пункті 2 цієї статті зазначається, що засудженим чоловікам віком понад шістьдесят років, жінкам – понад п'ятдесят п'ять років, інвалідам першої та другої груп, хворим на активну форму туберкульозу, жінкам з вагітністю понад чотири місяці, жінкам, які мають дітей у будинках дитини при виправних колоніях, дозволяється працювати за їхнім бажанням з урахуванням висновку лікарської комісії колонії.

Оплата праці засуджених до позбавлення волі описується в ст. 120 КВК. Праця осіб, засуджених до позбавлення волі, оплачується відповідно до її кількості і якості. Форми і системи оплати праці, норми праці та розцінки встановлюються нормативно-правовими актами центрального органу виконавчої влади з питань виконання покарань.

У пункті 2 ст. 120 зазначається, що у виправних колоніях на особовий рахунок засуджених, які виконують норми виробітку або встановлені завдання і не допускають порушень режиму, зараховується, незалежно від усіх відрахувань, п'ятнадцять відсотків, а на особовий рахунок засуджених інвалідів першої та другої груп – не менше як п'ятдесят відсотків нарахованого їм місячного заробітку.

У ст. 132 зазначаються засоби стягнення, що застосовуються до осіб, позбавлених волі, і вказується, що інваліди першої групи в дисциплінар-

ний ізолятор, карцер, приміщення камерного типу (одиначну камеру) не поміщаються.

У Порядку дострокового звільнення від відбування покарання вказано, що якщо особа, засуджена до громадських робіт або обмеження волі, визнається інвалідом першої чи другої групи, орган чи установа виконання покарань уносить подання до суду про її дострокове звільнення. Разом з поданням до суду надсилається висновок медико-соціальної експертної та спеціальної лікарської комісії.

Також КВК розкриває питання надання допомоги засудженим у трудовому і побутовому працевлаштуванні.

Зокрема, у ст. 156 зазначається, що не пізніше ніж за три місяці до закінчення строку покарання адміністрація установи виконання покарань через територіальні органи внутрішніх справ і центри зайнятості населення вживає заходів до трудового і побутового влаштування засудженого за обраним ним місцем проживання. В установах виконання покарань організуються курси підготовки засуджених до звільнення.

Інваліди першої та другої груп, у разі потреби, за їхньою згодою направляються у будинки інвалідів і престарілих [1].

Отже, проаналізувавши Кримінально-виконавчий кодекс України, ми бачимо, що особи із функціональними обмеженнями здоров'я мають цілу низку переваг у порівнянні з іншими особами, що відбувають покарання.

Держава поважає і охороняє права, свободи і законні інтереси засуджених, забезпечує необхідні умови для їх виправлення і ресоціалізації, соціальну і правову захищеність та їх особисту безпеку.

Засуджені користуються всіма правами людини та громадянина, передбаченими Конституцією України, за винятком обмежень, визначених Кримінально-виконавчим кодексом, законами України і встановлених вироком суду.

Люди із функціональними обмеженнями здоров'я мають цілу низку переваг та поблажок під час відбування покарання в місцях позбавлення волі, а в деяких випадках, узагалі можуть бути звільнені від покарання.

З одного боку, це є позитивним моментом, і підтверджує гуманне та толерантне ставлення до людей з інвалідністю, проте, якщо замислитись, це може бути і в списку причин, котрі штовхають до вчинення злочину, адже зникає страх перед покаранням.

Література:

1. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11 липня 2003 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу // <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Дікова-Фаворська О.М. Специфічні групи осіб з обмеженими можливостями здоров'я у фокусі соціології: монографія / О.М. Дікова-Фаворська. – Житомир: Полісся, 2009. – 488 с.
3. Собко В. ООН та люди з обмеженими можливостями / В. Собко // Персонал плюс. – 2007. – 26 груд.–16 січ. (№10). – С. 12.
4. Юрій М.Ф. Соціологія: підручник / М.Ф. Юрій. – К.: Кондор, 2007. – 288 с.